

พระสงฆ์กับการใช้ภาษาไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑

Monks and Thai language Using for Propagation of Buddhism in the 21st century

พิธพิบูลย์ ทองเกลี้ยง*

Phitphiboon Thongkliang

เอกลักษณ์ เทพวิจิตร**

Akekalak Tapwijit

พระมหาทรงวิทย์ วรวิธฐายี***

Phramaha Songvit Variddhithāyī

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระวิทยา ญาณเวที****

Phrawittaya Yanavetee

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Program in Curriculum and Instruction Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: phitphiboon.k@gmail.com, akekalak.tap@mcu.ac.th,

songchaisiri2531@gmail.com, wittamcu1990@hotmail.com

Received: March 20, 2024

Revised: April 21, 2024

Accepted: April 23, 2024

บทคัดย่อ

การใช้ภาษาไทยในยุคดิจิทัลนั้นถือว่าการสื่อสารในศตวรรษที่ ๒๑ ในปัจจุบันได้มีแนวทางในการออกแบบแนวทางการสื่อสารเข้าถึงสังคมทุกช่วงวัยเพื่อความเหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์จะต้องมีการฝึกทักษะด้านการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถบูรณาการความรู้ที่นำเสนอของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในรูปแบบ

* ผศ.ดร.พิธพิบูลย์ ทองเกลี้ยง Asst.Prof.Dr.Phitphiboon Thongkliang.

** นายเอกลักษณ์ เทพวิจิตร Mr.Akekalak Tapwijit.

*** พระมหาทรงวิทย์ วรวิธฐายี (ศิริ) Phramaha Songvit Variddhithāyī (Siri).

อาจารย์ประจำหลักสูตร การสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lecturer of Program in Teaching Thai, Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

**** พระวิทยา ญาณเวที (ชนชัยภูมิ) Phrawittaya Yānavetī (Konchaiyaphum) นักวิชาการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Academic Studies Program in Curriculum and Instruction Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

พระธรรมทูต นอกจากนี้อาจนำเอาสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ในการอบรม การสอนธรรม และการเทศนาธรรมผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น การใช้ Facebook กลุ่มไลน์ เพื่อเชื่อมโยงกันให้เกิดประโยชน์ ในการใช้งานและใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในสังคม ส่งผลให้พระสงฆ์เข้ามาใช้เฟซบุ๊กเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมและลักษณะการใช้เฟซบุ๊กของพระสงฆ์ แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) เพื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (๒) เพื่อเผยแผ่ธรรม (๓) เพื่องานด้านวิชาการ และ (๔) เพื่อความบันเทิง ทำให้เกิดปัญหา ในการใช้สื่อในการเผยแผ่ คือ คนไม่เข้าใจก็จะสับสนได้ เช่น สังขารในภาษาธรรม หมายถึง การปรุงแต่ง แต่ทางโลกหรือปัจจุบันแปลว่าร่างกาย ด้วยสาเหตุนี้จึงสร้างเพจขึ้นเพื่ออธิบายเป็นตัวอักษร ใช้ภาษาที่ เข้าใจง่าย อ่านแล้วนำไปปฏิบัติได้เลย ภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่นั้นจะต้องเป็นภาษาที่บูรณาการเข้ากับศาสตร์ สมัยใหม่ หรือสอนให้เข้าใจง่าย ๆ สั้น ๆ ง่าย ๆ กะทัดรัด ฟังแล้วเกิดความสุข เข้าถึงทุกกลุ่ม ด้วยการ ใช้เทคนิคลีลาการการสวดแทรกธรรมะข้อคิดถือว่าการสะท้อนให้ถึงธรรม

คำสำคัญ: พระสงฆ์; การใช้ภาษาไทย; การเผยแผ่; ศตวรรษที่ ๒๑

Abstract

Using the Thai language in the digital age is considered communication in the 21st century. At present, there are guidelines for designing communication methods that reach society of all ages. For the appropriateness of spreading the Dhamma, monks must have training in using skills. Language in various situations that occur and can integrate interesting knowledge from social media that everyone can quickly access is the proactive propagation of Buddhism in the form of missionaries. In addition, bringing in new forms of media technology to apply in training, Dhamma teaching, and preaching Dhamma through social media, such as using Facebook, Line groups to connect to each other for the benefit of use and contact. Communicate with each other in society As a result, more and more monks are coming to use Facebook. The behavior and characteristics of using Facebook by monks are divided into 4 types: (1) for information and communication technology (2) for spreading the Dhamma (3) for academic work and (4) for entertainment This creates a problem in using media for propagation, that is, people who don't understand it can get confused. For example, sankhara in Dhamma language means worldly decorations or currently means body. For this reason, a page has been created to explain this in letters. Use language that is easy to understand Read

and put it into practice. The language used for propagation must be integrated with modern science. Or teach it to be easy to understand, short, simple, and compact. Listen and feel happy Access to all groups By using techniques and styles to insert Dhamma thoughts, it is considered to be a reflection of Dhamma.

Keyword: Monks; Use of Thai Language; Propagation; 21st Century

บทนำ

การใช้ภาษาไทยในยุคดิจิทัลนั้นถือว่าการสื่อสารในศตวรรษที่ ๒๑ ในปัจจุบันได้มีแนวทางในการออกแบบ แนวทางการสื่อสารเข้าถึงสังคมทุกช่วงวัยเพื่อความเหมาะสมในการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ จะต้องมีการฝึกทักษะด้านการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถบูรณาการความรู้ที่นำเสนอใจของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ที่รับรู้ได้ เรียนรู้ได้ ศึกษาได้ เป็นการสื่อสารที่รวดเร็วและยังส่งผลให้มีการส่งต่อข้อมูลที่ได้รับได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น การสื่อสารที่มีความรวดเร็วและความหลากหลายของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนี้จึงอาจจะส่งผลต่อการผิดพลาดในการเปิดรับความรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นได้ จึงจะต้องทำความเข้าใจต่อการใช้ภาษาสื่อสารที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ความคิด และการกระทำ ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสมท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่สำคัญการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารของพระสงฆ์ ในยุคดิจิทัลนี้เป็นการสื่อสารผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์คอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นการแชร์ข้อมูลมากมายในเพียงไม่กี่วินาที หากมองในสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นจะนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีเผยแพร่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระสงฆ์จึงมีบทบาทที่สำคัญในการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่อนุเคราะห์ชาวโลก และเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อชาวบ้านและสังคม การพัฒนาคนให้มีศีลธรรมประจำใจให้มีภูมิคุ้มกันที่ดี พร้อมทั้งสร้างกำแพงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้ถึงแม้ว่าสถานการณ์การทางสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และพระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนผ่านช่องทางต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ เพื่อ ความเกื้อกูลและคลายความทุกข์ยากทั้งกายและใจ การใช้ภาษาไทยในการสื่อสารที่จะนำเสนอหลักธรรม ข้อคิดต่าง ๆ และการอบรมบรรยายเผยแผ่ให้บุคคลอื่นได้รับรู้จะต้องเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเท่าทันและนำหลักธรรมไปอธิบายให้กับบุคคลในยุคดิจิทัลได้เข้าใจได้เข้าถึงหลักธรรมได้ จะต้องใช้ภาษาอ่านง่าย ชัดเจน และเข้าถึงทุกช่วงวัย ผู้คนสามารถเข้าพระธรรมคำสอนผ่านทางเทคโนโลยีในการสื่อสารได้ตลอดเวลา โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่นำเอาข้อความ รูปภาพเคลื่อนไหว เสียง และวิดีโอเพื่อเชื่อมโยงกันให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานและเผยแผ่หลักคำสอนต่อไป เช่น พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊ก เป็นสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแผ่ธรรมโดยการทำหน้าที่เป็นพระนักเทศน์บวชมาหลายพรรษาที่พอจะเข้าใจ

ระบบสารสนเทศ เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมบนเพชบุรีเป็นกิจวัตร เพื่อให้สมาชิกติดตามอ่านตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ในแต่ละวันแต่มีความถี่สูงและเนื้อหาสนทนาจะได้เนื้อหาทางธรรมเชิงลึก การใช้ภาษาทั้งจากการโพสต์ข้อความ รวมถึงภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์เข้ามาทำงานดูแลระบบสารสนเทศ เช่น เพชบุรีวัด เว็บไซต์วัด ฯลฯ พฤติกรรมและลักษณะการใช้งานมีหลากหลายและเคลื่อนไหวอัปเดตตลอดเวลาเนื้อหาทั้งทางโลกและทางธรรม ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

บทความนี้คณะผู้เขียนต้องการศึกษาและนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการใช้ภาษาไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑ ตลอดจนถึง พุทธสาวก ภาษาไทยในยุคดิจิทัล พระสงฆ์กับการใช้ภาษาที่มีการใช้ภาษาไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

พุทธสาวกกับการสื่อสารหลักธรรมในสมัยพุทธกาล

สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี ทรงมีพระประสงค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายภิกษุเหล่านั้นได้ทูลรับพระดำรัสแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปด้วยกัน ๒ รูป โดยทางเดียวกัน ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง^๑ โดยหลักการของพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นการเผยแผ่สิ่งที่ดีงาม เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนของโลกโดยแท้ คำว่า “จาริก” นั้น พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายว่า เป็นการจาริกไปตามลำดับ หมายถึงตรัสว่า พวกเธอจงจาริกไปวันละหนึ่งโยชน์ (เท่ากับ ๑๖,๐๐๐ เมตร หรือ ๑๖ กิโลเมตร) เป็นอย่างยิ่ง อย่าไปทางเดียวกัน ๒ รูป เพราะเมื่อไปทางเดียวกัน ๒ รูป เมื่อรูปหนึ่งกล่าวแสดงพระธรรมเทศนา อีกรูปหนึ่งก็จำต้องยืนนิ่งอยู่ (ไม่เกิดประโยชน์) เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ชื่อว่าเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุด มี ๒ อย่าง คือ ศาสนาและเทศนา สำหรับศาสนานั้น มีศีล สมาธิและปัญญา^๒ เป็นเบื้องต้น ดังที่ตรัสไว้ว่า ก้อะไรเป็นเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ศีลที่บริสุทธิ์ดีและทวิญญูที่ตรงเป็นเบื้องต้น กอริยมรรคที่ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้วมีอยู่ ดังนี้ชื่อว่าท่ามกลาง ผลและนิพพานชื่อว่า เป็นที่สุด ใน ๒ อย่างนั้น ศีลเป็นเบื้องต้นของศาสนา สมณะ วิปัสสนาและมรรคเป็นท่ามกลาง ผลนิพพานเป็นที่สุด อีกนัยหนึ่ง ศีลและสมาธิเป็นเบื้องต้น วิปัสสนาและมรรคเป็นท่ามกลาง ผลนิพพานเป็นที่สุด อีกนัยหนึ่ง ศีล สมาธิ วิปัสสนา เป็นเบื้องต้น มรรค เป็นท่ามกลาง ผลนิพพาน เป็นที่สุด

^๑ ดูรายละเอียดใน ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๑/๑๗๙-๑๘๐.

^๒ ดูรายละเอียดใน อง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๙๐-๙๑/๓๑๘-๓๒๐.

ส่วนเทศนา หมายถึง การแสดงธรรมหรือการอธิบายธรรมที่แสดงถึงบทบาทที่ใช้กิริยาท่าทางชี้แจง คำสั่งสอน ซึ่งการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้งมีคุณลักษณะเด่นอยู่ ๔ ประการ

- ๑) สันติสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง
- ๒) สมာทปนา จูงใจให้เห็นจริงจนต้องปฏิบัติตาม
- ๓) สมุตเตสนา ปลุกให้มีอุตสาหะเข้มแข็งมั่นใจว่าจะทำอะไรให้สำเร็จ
- ๔) สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มขึ้น ร่าเริง และมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ^๓

นอกจากนี้ การประกาศพรหมจรรย์ (การดำเนินชีวิตประเสริฐ) คือ กระทำให้แจ้งศาสนาพรหมจรรย์ ที่สงเคราะห์ด้วยสิกขา ๓ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ได้แก่ ปราศจากอุปกิเลส พร้อมทั้งอรรถะ (เนื้อความ) พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตไว้มากมายหลายตามระดับความสามารถของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม หลักปฏิบัติที่ต่างกัมนั้นล้วนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคลให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งหลักธรรมข้อที่กล่าวถึงการไปสู่จุดหมายของชีวิตนั้น คือ อรรถะ ๓ หรือ อัตถะ คือ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมาย จุดหมายของชีวิต หมายถึง จุดหมายของพรหมจรรย์หรือจริยธรรม หรือระบบการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา รวมถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาหรือพรหมจริยะคือ พระนิพพาน มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ปรมัตถ์ หรือ ปรมัตถะ แปลว่า ประโยชน์อย่างยิ่งหรือจุดหมายสูงสุด ในการสอนธรรมของพระพุทธศาสนาจะเน้นการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด เนื่องจากในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ทรงแบ่ง อรรถะ หรือจุดหมายไว้ ๒ ระดับ^๔ คือ (๑) ประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบันหรือประโยชน์บัดนี้ (๒) ประโยชน์ขั้นล้าลึก เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์เบื้องหน้าหรือเบื้องสูง ปรมัตถะรวมอยู่ในสัมปรายิกัตถะด้วย เพราะปรมัตถะเป็นส่วนที่สูงที่สุดของสัมปรายิกัตถะ ดังนั้น เพื่อให้เห็นเด่นชัดจึงแยกปรมัตถะออกมาเป็นอีกระดับหนึ่ง ดังจะให้ความหมายโดยสรุปของทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และปรมัตถะ ดังนี้

๑. ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือประโยชน์บัดนี้ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน อันเป็นจุดหมายขั้นต้น หรือจุดหมายเฉพาะหน้า อันเป็นประโยชน์อย่างให้เห็นกันอยู่ ที่เข้าใจได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ทรัพย์สิน ฐานะ ไม้ตรี และชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยชอบธรรม หรือการปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้โดยทางที่ถูกต้อง การใช้สิ่งเหล่านี้ทำให้ตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถอยู่ร่วมกันด้วยดี และปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างเพื่อนมนุษย์เพื่อความสุข ซึ่งองค์ประกอบของทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์มี ๔ ประการ คือ

^๓ ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๒/๑๒๔.

^๔ ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๓/๓๖๘.

- ๑) อุภูฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาดำเนินการ
- ๒) อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์และผลแห่งกิจการงานให้รอดพ้นอันตรายไม่เสื่อมเสีย
- ๓) กัลยาณมิตตตา รู้จักเสวนาคบหาคนดีที่เกื้อกูลแก่การงานและความก้าวหน้าของชีวิต
- ๔) สมชีวิตา รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มีความสุข โดยไม่สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย สามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้

สรุปได้ว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญสำหรับสร้างฐานะให้มั่นคง อันเป็นจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือการตั้งตัวมีหลักฐานมั่นคงสำคัญอยู่ที่มีการมีทรัพย์ และหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้สามารถอำนวยประโยชน์โดยตรงให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติตามได้

๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องต้นหรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าจะมองเห็นเฉพาะหน้า อันเกี่ยวเนื่องกับชีวิตด้านในหรือเป็นประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต อันเป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไปเพื่อเป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไป เป้าหมายในระดับสัมปรายิกัตถะ ได้แก่ ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจ ที่ก้าวหน้าเจริญขึ้นด้วยคุณธรรม ความใส่ใจในศีลธรรม ในเรื่องบุญกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม อาศัยศรัทธา ความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ การรู้จักปิติสุข รักคุณภาพชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ คลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ไม่ตีค่าผลประโยชน์สูงเกินไปจนต้องไขว่คว้า อันนำมาซึ่งเหตุของการกระทำความชั่วร้าย ซึ่งองค์ประกอบของสัมปรายิกัตถะประโยชน์ มี ๔ ประการ คือ

- ๑) สัทธาสัมปทา ความเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผล ถูกหลักพระพุทธศาสนา ซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัย มีสิ่งดีงามเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ
- ๒) สิลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล มีความประพฤติดีงาม เลี้ยงชีพโดยทางสุจริต มีระเบียบวินัยสมควรแก่ภาวะแห่งการดำเนินชีวิตของตน
- ๓) จาคสัมปทา ความเสียสละ รู้จักเผื่อแผ่แบ่งปัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือคนที่ควรได้รับการช่วยเหลือ
- ๔) ปัญญาสัมปทา การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักคิด รู้จักพิจารณา ใช้วิจารณ์ญาณรู้เท่าทันโลกและชีวิต สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ตามโอกาส

๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งยวดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต อันเป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมตาของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่งเบาผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความยึดติด ถือมั่น หวาดหวั่นของตนเอง ปราศจากกิเลสที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไร้ทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุขที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิง อันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์ เรียกว่า วิมุตติ หรือ นิพพาน เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงยอมรับความสำคัญของ

ประโยชน์ หรือจุดหมายเหล่านี้ทุกระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่ การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อม หรือความแก่กล้าสุขเกษมแห่งอินทรีย์ของปัจเจกบุคคล ดังพระพุทธพจน์ว่า “เมื่อปรารภนาโถะยิ่ง ๆ ขึ้นไป บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในการทำบุญ อธิษฐานท่านเรียกบัณฑิต เพราะบรรลุประโยชน์ทั้ง ๒ คือประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ภายหน้า”^๕ เพราะฉะนั้น ในทัศนะของพระพุทธศาสนา บุคคลจึงควรดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายขั้นสัมปรายภิกัตถะ เมื่อบรรลุภุทธมมิกัตถะแล้ว ไม่ควรหยุดอยู่เพียงแค่นั้น ควรก้าวต่อไปให้ได้สัมปรายภิกัตถะด้วย และเมื่อถึงประโยชน์ขั้นสัมปรายภิกัตถะแล้ว พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น บัณฑิต คือผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีชีวิตไม่ว่างเปล่าไร้ค่าในโลกนี้

ภาษาไทยในการสื่อสารยุคดิจิทัล

การใช้ภาษาไทยในยุคดิจิทัล เป็นศัพท์บัญญัติที่นักวิชาการได้กล่าวถึงเป็นเสมือนปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้การใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือข้อความที่ทันสมัยมาใช้แทนเพื่อความเหมาะสมกับทุกช่วงวัยทำให้เกิดภาษาที่เป็นการสื่อสารเข้าใจง่ายเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า สื่อสาร หมายถึง นำถ้อยคำข้อความ หรือหนังสือของฝ่ายหนึ่งส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งโดยมีสื่อ นำไป^๖

ชุดิมา สัจจามันท์ กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศ ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์ สื่อทัศนวัสดุ และวัสดุ เพื่อใช้ประโยชน์ทางการสื่อสารและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนบุคคลและสังคม^๗

ปรีชา ช้างขวัญยืน กล่าวว่า การใช้ภาษาไทย หมายถึง เป็นการถ่ายทอดภาษาอย่างเป็นระบบและเป็นทางการ การสร้างคำและการใช้ภาษาในทุก ๆ ด้าน ให้ทันกับความเจริญของโลก โดยภาษาเกิดขึ้นในถิ่นต่างกันและมีผลให้เกิดพัฒนาการแก่ภาษาไทยโดยรวมจนมาเป็นภาษาไทยสมัยปัจจุบัน^๘

ศิริพร ปัญญาเมธิกุล กล่าวว่า การใช้ภาษาทางเทคโนโลยีเป็นการกลวิธีหนึ่งที่ทำให้หลายคนสามารถเข้าถึงได้ในบทบาทของสังคมออนไลน์ ได้แก่^๙

^๕ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๙/๑๕๕.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๔๐.

^๗ ชุดิมา สัจจามันท์, สารสนเทศ, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๓๐), หน้า ๑๑.

^๘ ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรีชาวิทรรศน์มุมมองภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๖๖.

^๙ ศิริพร ปัญญาเมธิกุล, ภาษาในห้องสนทนาทางอินเทอร์เน็ต, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

๑) การเรียกชื่อของผู้สนทนาเพื่อให้สื่อความหมายชัดเจนเป็นข้อความนั้น ๆ ส่งถึงใครเนื่องจากผู้สนทนายกับหลายคนได้ในเวลาเดียวกันทำให้เกิดความต่อเนื่องของการสนทนา

๒) การใช้ภาษาพูดในการเขียนทำให้เกิดการพิมพ์ข้อความที่เลียนแบบเสียงพูดมากที่สุด เช่น การจำพยัญชนะหรือสระเพื่อให้เหมือนการลากเสียง และการใช้ภาษาเด็กเพื่อใช้สนทนาคู่น่ารัก

๓) การตัดคำให้สั้นลงเพื่อการพิมพ์ให้เร็วขึ้น เช่น สวัสดิ เป็น ดี เท่าไหร เป็น ไร

๔) การใช้สัญลักษณ์รูปแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด เช่น การหัวเราะ ใช้คำว่า อื อื หุ หุ ๕๕๕ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเว็บไซต์

๕) การแสดงท่าทางการพิมพ์ข้อความ เช่น ตบยุงให้น้องจิวพลัก เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภาษาไทยในการสื่อสารยุคดิจิทัล หมายถึง การใช้ภาษาสื่อสารที่สามารถเข้าใจง่าย ชัดเจน หรือใช้ข้อความสั้นที่มีความหมายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

พระสงฆ์กับการใช้ภาษาไทยยุคดิจิทัล

ความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของไทย และภาษาที่ใช้กันอยู่ในแวดวงวิชาการต่าง ๆ ปรากฏว่า ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร วิธีการศึกษาของเราอาจจะยังไม่ลงลึกเพียงพอ จึงปรากฏว่าถ้อยคำที่ใช้ยังไม่ค่อยมีการศึกษาที่ชัดเจนถึงรากเหง้าต้นตอ แต่อยู่ในสภาพที่คลุมเครือ ยกตัวอย่างเช่น การที่จะพูดถึงเรื่องขององค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นพระประมุขของชาติ เป็นผู้ปกครองที่มีเรื่องราวและถ้อยคำอย่างนี้ ถ้าจะสื่อกันในทางวัฒนธรรมไทยก็ต้องสื่อกันให้ชัดเจน เรียกว่า ต้องศึกษาความหมายลงไปให้ถึงรากเหง้าต้นตอ มิฉะนั้น ในสังคม อะไร ๆ ต่าง ๆ จะพรวน ขัดขวางพัฒนาการทางปัญญา เพราะแม้แต่ภาษาที่สื่อกันก็ยังไม่มีความชัดเจน ยังหาข้อยุติให้ลงกันสมกันตามหลักฐานที่มาไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะก้าวไปสู่ความชัดเจนในการสื่อสารกับประเทศอื่น ๆ และหรือวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างไร นอกจากนี้เรื่องถ้อยคำที่ต้องค้นหาความหมายให้ถึงต้นแหล่งความคิดเดิม เช่น ถ้าเป็นคำบาลีก็ต้องดูให้ถึงพระไตรปิฎก แล้วอีกแง่หนึ่งก็คือ การรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการแห่งความหมายของถ้อยคำ ซึ่งที่จริงอาจจะไม่ใช่วิวัฒนาการทว่าเป็นเรื่องของความวิปริตผิดเพี้ยนที่เกิดจากความขาดการศึกษา ทำให้ถ้อยคำต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่สังคมไทยนั้นเปลี่ยนแปลงความหมายเดิมให้คลาดเคลื่อนไป เพราะมีการใช้ภาษาที่แปลกเปลี่ยนไปจากความหมายเดิมในภาษาบาลีหรือในพระไตรปิฎก หรือในคัมภีร์ต่าง ๆ หากเรื่องนี้ไม่มีความชัดเจน ปล่อยให้พรวนกันอยู่ และยอมรับหรือรู้เข้าใจกันในความหมายที่ผิดเพี้ยนหรือเคลื่อนคลาดไปแล้ว ดังนั้น ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการเผยแผ่เป็นการใช้ถ้อยคำที่ไม่ชัดเจน แม้กระทั่งการใช้ภาษาบาลีในการสื่อยังอ่านหรือแปลความหมายที่ผิดพลาดบ้าง ทำให้พระสงฆ์บางรูปใช้ถ้อยคำหรือนามธรรมที่พลาดไปบ้าง จึงทำให้มีการสร้างเพจขึ้นมาเพื่อเป็นการส่งเสริมและถ่ายทอดข้อความแทนการพูดหรือการตอบโต้เพื่อให้เกิดการไตร่ตรองก่อนจึงโพสต์ลงไป หรือเป็นการสร้างคำคม หรือข้อคิดลงไปในช่วงข้อความที่ส่ง

ต่อกันด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายขึ้น เนื่องจากว่าถ้าพระสงฆ์ไม่เปลี่ยนแปลงภาษาธรรมมาเป็นภาษาทางสื่อช่องทางต่าง ๆ ที่เข้าใจง่ายขึ้นนั้น คนไม่เข้าใจก็จะสับสนได้ ยกตัวอย่าง สังฆารในภาษาธรรม หมายถึง การปรุงแต่ง แต่ทางโลกหรือปัจจุบันแปลว่าร่างกาย หรือ คำที่เกี่ยวกับการขอร้อง เช่น กรุณาอย่าพูดเสียงดัง แต่ทางธรรมแปลว่า เห็นใจผู้อื่น ฉะนั้น จึงทำให้มีกลุ่มพระสงฆ์ที่ท่านใช้โซเชียลมีเดียขึ้นก็ด้วยสาเหตุนี้ และสร้างเพจขึ้นด้วยสาเหตุที่ว่าสามารถอธิบายเป็นตัวอักษร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านแล้วนำไปปฏิบัติได้เลย

เพราะว่า หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไม่เพียงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในการใช้ภาษาเท่านั้น ทว่าสังคมไทยก็มีอิทธิพลต่อความหมายของถ้อยคำหรือหลักธรรมที่มาจากพระพุทธศาสนาด้วยเหมือนกัน สังคมไทยเลือกถ้อยคำที่แสดงหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปในแง่ความหมายที่สนองความต้องการของสังคม เพราะฉะนั้น หลักธรรมนั้นก็เลยเป็นความหมายผสมระหว่างความหมายเดิมบางส่วนกับความหมายของไทยร่วมด้วยบางส่วน โดยขึ้นกับยุคสมัยและบริบทเพื่อสื่อความหมายนั้น ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ถ้าคนในยุคต่อมาไม่ศึกษาให้ถึงต้นตอหรือจากแหล่งเดิมแล้ว ก็จะสูญเสียประโยชน์ และเกิดความผิดพลาดซ้ำซ้อนที่เดียวสองอย่าง คือ (๑) เข้าใจความหมายของถ้อยคำบาลีเดิม และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาผิดพลาด (๒) ไม่เห็นเจอนำของสภาพวัฒนธรรมในยุคนั้น ๆ เช่น ไม่เห็นความต้องการหรือสภาพสังคมว่าทำไมจึงใช้ศัพท์ในความหมายอย่างนั้น ทั้งที่ต้นตอแหล่งเดิมมีความหมายเป็นอย่างอื่น ยกตัวอย่างเช่น

๑) คำว่า “เมตตา” มีความหมายเปลี่ยนไป จากเดิม เมตตา เป็นคุณธรรมที่มนุษย์ทุกคนจะพึงมีต่อกัน เป็นท่าทีของจิตใจต่อกันระหว่างมนุษย์ทุกคน ไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ในทางธรรมสอนให้คฤหัสถ์มีเมตตาต่อพระสงฆ์ตามหลักทศ ๖ คือ คฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ด้วยกายกรรม วจีกรรม และมนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา^{๑๐} แต่ในสังคมไทยถ้าพูดว่าชาวบ้านควรเมตตาพระหรือเด็กเมตตาต่อผู้ใหญ่ คงจะฟังแปลกและขัดหู ที่จริงเป็นการพูดถูกต้องแล้ว เพราะในพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมร่วมสร้างสรรค์โลกและบำรุงรักษาโลกนี้ให้อยู่ดีมีสันติสุข เพราะฉะนั้น คนทุกคนในโลกนี้ควรจะต้องมีคุณธรรม เรียกว่า พรหมวิหาร ๔ แต่ละคนจึงต้องมีเมตตาเป็นปกติต่อกันอยู่แล้ว โดยไม่ได้จำกัดว่าควรจะมีเมตตาเฉพาะต่อผู้ใดผู้หนึ่ง แต่ในความหมายทางภาษาไทยกับสื่อให้ “เมตตา” กลายเป็นคุณธรรมของผู้ใหญ่ที่พึงมีต่อผู้น้อย ด้วยเหตุนี้ ความหมายของเมตตาจึงดูเหมือนเพี้ยนเปลี่ยนไป

๒) คำว่า “มานะ” เมื่อแปลความหมายตามรูปศัพท์ออกมาแล้ว ดูหมายถึงความสำคัญตนว่าสูงเท่ากัน หรือด้อยกว่าผู้อื่น เป็นกิเลสประเภทหนึ่งที่จะต้องละ มานะ แปลว่า ความถือตัว ความต้องการยิ่งใหญ่ แต่ในสังคมไทยมีกลับแสดงความหมายของมานะออกมาในเชิงบวกกว่าคือ ความพากเพียร โดยมี

^{๑๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

สันนิษฐานว่า ในสังคมไทยได้ใช้มานะเป็นตัวยุ กระตุ้นเร้าคนให้เกิดความเพียรพยายามเพื่อต้องการความยิ่งใหญ่ เช่น ให้เป็นเจ้าคนนายคน ในการศึกษาเล่าเรียน กระตุ้นเด็กว่า หนูตั้งใจมานะพากเพียรเล่าเรียนไปนะ ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน การที่บอกว่าให้เธอยากจะเป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน เรียกว่า ใช้กิเลสปลุกเร้า มานะจึงกลายเป็นความหมายเชิงบวกที่เอามาใช้ในสังคมไทย ทั้ง ๆ ที่ มานะนั้น เป็นตัวกิเลสแท้ ๆ เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขกำจัดออกจากใจ ทว่าเราเอามานะนั้นมาใช้เพื่อกระตุ้นให้คนอยากใหญ่โตแล้วพากเพียรเพื่อความเป็นสิ่งนั้น ท้ายที่สุดแล้ว มานะ กลับกลายเป็นความหมายมาเป็นความพากเพียรไป แต่หากพิจารณาตามความหมายในทางพระ การใช้ภาษาที่สื่อถึงความต้องการแท้จริงที่ควร เป็นตัวนำหรือเป็นแรงจูงใจให้คนเกิดความเพียรพยายาม พระพุทธศาสนามีคำตอบว่า ความเพียรพยายามนั้น ควรเป็นความเพียรพยายามที่ถูกต้อง (สัมมาวายามะ) ไม่ควรเป็นตัวกิเลสคือตัณหาหรือมานะ เพราะฉะนั้น แรงจูงใจที่ทำให้เกิดความเพียรพยายามที่ถูกต้องนั้นควรเป็น “ฉันทะ” ที่นำมาใช้ในการกระตุ้นเตือนเข้าให้คนมีความเพียร ฉันทะ คือความใฝ่ดี ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ คือความต้องการทำกิจต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ที่เป็นองค์ธรรมเบื้องต้นต่อการประกอบความเพียรพยายามนั้น

สรุปได้ว่าภาษายุคดิจิทัลนั้นที่ใช้ในการเผยแผ่ในยุคปัจจุบันควรที่จะเป็นภาษาร่วมสมัย ฟังแล้วเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ชัดเจน โดยผ่านกระบวนการบรรยายธรรมที่เป็นขั้นตอนมีความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมเข้ามาพร้อมทั้งสอดแทรกข้อคิด คำกลอน หรือมุขตลกให้เกิดข้อคิดอยู่เสมอ เช่น การเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างในการเปรียบเทียบให้สอดคล้องกับเรื่องที่เล่าหรือบรรยายธรรม หรือการยกเอาสุภาษิต คำพังเพย คำคม หรือบทกลอน บทกวีนิพนธ์ต่าง ๆ มาพูดเชื่อมโยงให้เกิดเรื่องราวชวนสนใจ แม้กระทั่งเรื่องที่เกิดขึ้นจริงตามข่าวหนังสือพิมพ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์สามารถนำมาบูรณาการให้เข้ากับเนื้อหาสาระที่กำลังแสดงธรรม นอกจากนั้น ยังต้องสอดแทรกด้วยเรื่องตลกขบขันมาประกอบการบรรยาย เพื่อเป็นการสร้างพื้นที่กว้างในการทำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ฉะนั้น ภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่นั้นจะต้องเป็นภาษาที่บูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ หรือเข้ากับยุคสมัย แม้กระทั่งจะต้องประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับกระแสใหม่ๆ เข้ามา หรือสอนให้เข้าใจง่าย ๆ สั้น ๆ ง่าย ๆ กะทัดรัด ฟังแล้วเกิดความสุข เข้าถึงทุกกลุ่ม ดูแล้วไม่น่าเบื่อ เพลิดเพลินโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ด้วยการใช้เทคนิคลีลาการการสนทนาสอดแทรกธรรมะข้อคิดผ่านสนทนาพูดคุยหรือการสอน เช่น การสอนง่ายโดยใช้คำสอนที่ตอบใจത്യคนฟัง โดยการนำเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเล่า แล้วสรุปสั้น ๆ หรือธรรมเหมือนอาหาร ร้อนพร้อมเสิร์ฟทุกเวลาอาหารสำหรับนี้มีครบทุกรสชาติ ถือว่าเป็นการสะท้อนให้ถึงธรรม เป็นต้น

บทบาทพระสงฆ์กับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร

ปัจจุบันพระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวสืบมานานกว่า ๒๕๖๗ ปีผ่านกาลเวลามา โดยเฉพาะในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาตามลำดับ เริ่มจากยุคแรก ที่มีการเผยแผ่พระศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า มุขปาฐะ^{๑๑} จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย เช่น จารึกใบลาน หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ จนกระทั่งปัจจุบัน มีคำสอนของพระพุทธเจ้าปรากฏบนโลกไซเบอร์มากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ หลักคำสอนในพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก การใช้สื่อที่ทันสมัยส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในวงกว้าง แม้จะมีประโยชน์มากแต่ก็มีโทษมหันต์ตามมาด้วย เนื่องจากสื่อออนไลน์ (online) หมายถึง ตัวกลาง (สื่อ) ที่เชื่อมเพื่อให้เกิดการติดต่อระหว่างผู้ต้องการติดต่อทั้ง ๒ ฝ่ายเข้าด้วยกัน จากคนหนึ่งไปหาอีกคนหนึ่ง หรือจากคนเดียวไปหาบุคคลมากกว่าสองคนขึ้นไป ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทั้งผ่านระบบสายและระบบไร้สายซึ่งในปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติเป็นการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทำให้การรับทราบข้อมูลของกันและกันระหว่างปัจเจกบุคคล และระหว่างปัจเจกบุคคลกับพหุบุคคล เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว รวมถึงในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่น ๆ การถือกำเนิดขึ้นของระบบออนไลน์ จึงเป็นเทคนิควิธีการสื่อสารของมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองคาพยพต่าง ๆ ของมนุษย์ทั่วโลก กระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิก (พุทธบริษัท) อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะบรรดาพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเพื่อการสื่อสาร ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนสร้างสรรค์ และส่วนทำลาย (destructive implement) หากไม่มีการคำนึงถึงปทัฏฐานคือ หลักพระธรรมวินัยต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ทั่วไปที่บวชเรียนศึกษาพระธรรมคำสอน ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา ละซึ่งกิเลสทั้งปวง สามารถเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปได้ดำเนินรอยตามคุณงามความดี ต่างหัน มาสนใจสื่อใหม่อย่างเพชฌึกมากขึ้นตามลำดับเช่นกัน จนในปัจจุบันจะพระสงฆ์สนใจใช้เพชฌึกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบเชิงรุก คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกด้วย การอธิบายธรรม การสอนเป็นหลัก ในงานด้านการเผยแผ่ด้วยการรุกออกนอกวัดในรูปแบบพระธรรมทูตใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสาร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงการเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ในรูปแบบทุนการศึกษา การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการจัดสร้างที่พักอาศัย สถานที่สร้างอาชีพและรายได้ นอกจากนี้การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม หรือการนำเอาสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามา

^{๑๑} มุขปาฐะ “บอกด้วยปาก”, การว่าปากเปล่า หมายถึง การสวด สาธยาย บอกกล่าว เล่าเรียน สืบทอดกันมาด้วยปากต่อปากโดยตรง ไม่ใช่ตัวหนังสือ, เป็นวิธีครั้งโบราณในการรักษาคัมภีร์ให้เที่ยงตรงแม่นยำ. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๖๔), หน้า ๓๔๙.

ประยุกต์ในการอบรม การสอนธรรม และการเทศนาธรรมผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น การใช้สื่อเฟซบุ๊ก (Facebook) กลุ่มไลน์ เป็นต้น

การใช้สื่อเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นบริการเครือข่ายสังคมสัญชาติอเมริกัน สำนักงานใหญ่อยู่ที่ เมนโลพาร์ก รัฐแคลิฟอร์เนีย เฟซบุ๊กก่อตั้งเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๒๐๐๔ โดยมาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก และเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ เฟซบุ๊กอ้างว่ามีผู้ใช้งานรายเดือน ๒.๘ พันล้านคน มีผู้ใช้งานทั่วโลกมากเป็นอันดับ ๗ และเป็นแอปโทรศัพท์ที่มีคนโหลดมากที่สุดในคริสต์ทศวรรษ ๒๐๑๐ แต่เฟซบุ๊กมักถูกวิจารณ์ในหลายปัญหา เช่น ความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ การชักใยทางการเมือง การสอดแนมมวลชน ผลกระทบทางจิตวิทยา (การเสพติดและความภูมิใจแห่งตน) และข้อมูลอย่างข่าวดลอม ทฤษฎีสมคบคิด การละเมิดลิขสิทธิ์และประทุษวาจา นักวิจารณ์กล่าวว่า เฟซบุ๊ก จงใจอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่เนื้อหา การระบุจำนวนผู้ใช้เกินจริงเพื่อดึงดูดโฆษณา^{๑๒} คนไทยได้เข้าถึงเฟซบุ๊กเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงสุดในชีวิตประจำวัน เพราะคุณสมบัติที่หลากหลาย สั้นไหล มีลักษณะยืดหยุ่น มีพลวัต เฟซบุ๊กเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถสมัครเป็นสมาชิกฟรี เพื่อใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในสังคมเสมือนจริง เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนชุดข้อมูลหนึ่ง ๆ ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน โดยสื่อสารผ่านรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วยรูปแบบเครื่องมือที่หลากหลาย แม้แต่ถ่ายทอดสดกิจกรรมของผู้ใช้สู่สมาชิกในสังคมเสมือนจริงได้รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง เฟซบุ๊กจึงกลายเป็นที่นิยมของคนไทยทั่วไปในทุกชนชั้นรายได้ อายุ เพศ หรือแม้แต่ระดับ ดังนั้น การใช้สื่อที่ทันสมัยส่งผลให้ พระสงฆ์ บุคลากรในสถาบันศาสนาผู้ถือสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ ต่างให้ความสนใจเข้ามาใช้เฟซบุ๊กเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในสังคม^{๑๓} อาทิ

อันดับ ๑ พระนพดล สิริวิโส เพจเพื่อการเผยแผ่ธรรมะทั่วโลก สร้างวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๗ มีผู้ติดตามจำนวน ๗,๐๖๖,๕๘๔ คน

อันดับ ๒ พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ สร้างเพจ วันที่ ๑๑ พ.ย. ๒๕๕๒ มียอดผู้ติดตาม ๖,๑๖๘,๖๓๙ คน

อันดับ ๓ พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ) สร้างเพจวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕ มียอดผู้ติดตาม ๔,๗๓๕,๗๗๖ คน

อันดับ ๔ พระครูสังฆรักษ์ ศักดา สุนทรโร (พระศักดิ์ดา) แห่งวัดไร่ป่าธรรมนิมิต จ.ตราด พระนักเทศน์ มีชื่อเสียงด้วยการเทศน์แบบสั้น ๆ ผ่านคลิปวิดีโอ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔)

^{๑๒} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, “เฟซบุ๊ก”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://citly.me/bQJzZ> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔].

^{๑๓} ๑๐ อันดับเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ที่มีคนกดไลก์และกดติดตามมากที่สุด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=xlrcf5qNyHM> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔].

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า พระสงฆ์ที่มีบัญชีเฟซบุ๊ก มักจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างคู่มือ หรือใช้งานเว็บไซต์ของวัดอยู่แล้ว หากต้องการทราบบัญชีเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ทั่วไป สามารถค้นหาพระสงฆ์ที่มีบัญชีเฟซบุ๊กจากระบบค้นหาเพื่อน (Search) ด้วยการใส่คำสำคัญ เช่น พระมหา พระครู เป็นต้น เมื่อพบพระสงฆ์รูปแรกแล้ว ก็สามารถอาศัยรายชื่อเพื่อน (Friend list) เพื่อหาพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ต่อไป มีงานวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมของพระสงฆ์^{๑๔} พบว่า พฤติกรรมและลักษณะการใช้งาน เฟซบุ๊กของพระสงฆ์ ถูกแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊กด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พระสงฆ์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยนิสิตนักศึกษาที่เรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านคอมพิวเตอร์มาก่อนบวช มีจำนวนพรรษาไม่มากนัก มีความชอบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์เข้ามาทำงานดูแลระบบสารสนเทศ เช่น เฟซบุ๊กวัด เว็บไซต์วัด ฯลฯ พฤติกรรมและลักษณะการใช้งานมีหลากหลายและเคลื่อนไหวอัปเดตตลอดเวลา มีเนื้อหาทั้งทางโลกและทางธรรม ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย โดยพยายามนำเรื่องราวสถานการณ์ทางโลกมาประกอบการบรรยายหลักธรรมต่าง ๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น ประการสำคัญคือพระสงฆ์กลุ่มนี้อยู่ในวัยหนุ่มมีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้าถึง สนทนาได้สะดวก ช่วยให้ความกระจ่างแก่ผู้ที่สงสัยเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

๒. พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแพร่ธรรม พระสงฆ์กลุ่มนี้เป็นพระนักเทศน์บวชมาหลายพรรษาที่พอจะเข้าใจระบบสารสนเทศ เป็นผู้เผยแพร่หลักธรรมบนเฟซบุ๊กเป็นกิจวัตร เพื่อให้สมาชิกติดตามอ่านตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ในแต่ละวันแต่มีความถี่สูง เนื่องจากเชื่อมต่อเฟซบุ๊กกับสมาร์ตโฟน เนื้อหาสนทนาจะได้เนื้อหาทางธรรมเชิงลึก การใช้ภาษาทั้งจากการโพสต์ข้อความ หรือการสนทนาออนไลน์ พบว่าอยู่ในระดับเป็นทางการและบางครั้งก็ยากต่อการทำความเข้าใจ บางครั้งปรากฏเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในการสนทนาบ้าง แต่ไม่บ่อยครั้ง ขึ้นอยู่กับความสนิทกับคู่สนทนา

๓. พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊กด้านวิชาการ พระสงฆ์กลุ่มนี้ใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทาง เพื่อสื่อสารผลงานที่ผ่านมา และเป็นช่องทางสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลต่าง ๆ ใช้เวลาไม่นานมากนัก หาโอกาสสนทนาออนไลน์ได้ยาก มักไม่ได้รับการตอบกลับเมื่อทักหายไปก่อน การสนทนาประเด็นส่วนใหญ่เป็นเรื่องหลักธรรมคำสอน ด้านการใช้ภาษาเป็นระดับทางการสูง การติดต่อพระสงฆ์กลุ่มนี้มีความเป็นทางการอยู่มากและยากที่จะเข้าถึง

^{๑๔} พินิจ ลาภานานนท์และแทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่, พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมของพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงค์การพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๔.

๔. พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊กเพื่อความบันเทิง พระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊กเพื่อความบันเทิง มักใช้เวลาบนเฟซบุ๊กมากในแต่ละสัปดาห์ ให้ความเป็นกันเอง สนทนากับเพื่อนบนเฟซบุ๊กมากกว่าลักษณะอื่น ได้ตอบสนองสารกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ การโต้ตอบแบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะแรก มีคำสอนคติเตือนใจต่าง ๆ แต่ระยะหลัง มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ เหตุการณ์ทั่วไปหรือเรื่องส่วนตัว สิ่งที่น่าสนใจ คือ พระสงฆ์ลักษณะนี้ก็มีจำนวนพรรษาไม่เกิน ๕ พรรษา อายุ ๒๐-๓๐ ปี นอกจากนี้ ยังพบว่า รูปแบบการบริการบนเฟซบุ๊กถูกใช้หลากหลาย เช่น การเล่นเกมและแอปพลิเคชันต่าง ๆ เมื่อใช้เสร็จจะแสดงผลทันทีบนนิวส์ฟีด (News feed) ปรากฏบนหน้าไทม์ไลน์ของเฟซบุ๊ก และยังพบว่า บทสนทนาจะอยู่ในรูปแบบเพื่อนกับเพื่อน สนทนนาน โดยปราศจากเนื้อหาทางธรรม ตลอดจนภาษาข้อความและรูปภาพที่โพสต์ลงในเพจ ไม่ค่อยคำนึงถึงความเป็นสมณเพศ^{๑๕}

จากพฤติกรรมและลักษณะการใช้งานเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ทั้ง ๔ กลุ่มข้างต้น จะเห็นได้ว่า แต่ละกลุ่มมีลักษณะการใช้สื่อเฟซบุ๊กแตกต่างกันออกไปตามความพึงพอใจและเป้าหมายของแต่ละรูป กล่าวในภาพรวมแล้ว พระสงฆ์ทั้งหมดมีจุดเริ่มต้นไม่แตกต่างกัน เพราะด้วยวัฒนธรรมนิยมของผู้คนในสังคมโลก ที่ให้ความสนใจคุณสมบัติพิเศษเฟซบุ๊กอย่างมาก ใช้งานกันอย่างแพร่หลายในทุกช่วงวัย เพศ ระดับการศึกษา ที่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันบนโลกเสมือนจริงนี้ได้แล้ว ยังสามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวบนพื้นที่เสมือนจริงของตัวเองได้ กระแสเหล่านี้ได้ค่อย ๆ เข้าไปแทรกซึมกับระบบความคิดของพระสงฆ์ สุดท้ายแล้ว เพื่อให้ทันต่อโลกสมัย พระสงฆ์ย่อมต้องปรับตัวตามพลวัตทางสังคมที่เคลื่อนหน้าไปอย่างไม่หยุดนิ่ง ด้วยปัจจัยที่ว่า การใช้เฟซบุ๊กตามกระแสนิยมของผู้คนในสังคมถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์สามารถตามทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและมิงานวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศีลของพระสงฆ์^{๑๖} ของ สมศรี จินะวงษ์ โดยศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ๓ แนวคิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง การเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัยและการรักษาศีลของพระภิกษุสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีการทำได้สะดวกใจมากกว่าสำหรับผู้ทรงศีลที่จะเปิดรับวิทยุโทรทัศน์ ที่มีที่ทว่าเป็นสื่อบันเทิง (ผิดศีลถ้าจะเปิดดู) ส่วนการส่วนตัวแปรเรื่อง ความทันสมัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับชีวิตศาสนา เช่น การเลือกตั้งเจ้าอาวาส การวางแผนงาน ฯลฯ และพบว่า พระสงฆ์ไทยมีความทันสมัยระดับปานกลาง ส่วนเรื่องการเปิดรับสื่อกับความทันสมัยนั้นพบว่า การเปิดรับสื่อของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความทันสมัย กล่าวคือ ยิ่งเปิดรับสื่อมาก ก็ยิ่งมีความคิดอ่านทันสมัย หากทว่าไม่พบความสัมพันธ์กับการรักษาศีล หมายความว่า

^{๑๕} อาทิตย์ หลวงละ, “การใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊กทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์”, *ปริญญาวารสารศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๓.

^{๑๖} สมศรี จินะวงษ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศีลของพระสงฆ์”, *ปริญญานิตเทศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), บทคัดย่อ.

กรณีพระสงฆ์ที่ทันสมัยอาจจะรักษาศีลมากหรือน้อยก็ได้ นำไปสู่ข้อสรุปว่า พระสงฆ์ไทยสามารถจะเปิดรับสื่อได้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความทันสมัย โดยที่ยังคงสามารถรักษาศีลของพระภิกษุได้ด้วย

ส่วนงานวิจัย เรื่อง การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันกับการเปิดรับข่าวสารและความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน^{๑๓} ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่หนังสือพิมพ์ข่าวสดนำเสนอ มีประเด็นหลักการนำเสนอในด้านลบทั้งสิ้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์ กับความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้น มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ เมื่อเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์แล้ว ความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนจะอยู่ในเกณฑ์มาก ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่นกับพระสงฆ์ ก็มีความสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์มากเช่นกัน ทั้งนี้ จะตรงกันข้ามกับเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ออกมาในด้านลบ ซึ่งน่าจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นทางศาสนาอยู่ในเกณฑ์น้อย แสดงว่าเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในด้านลบไม่ได้มีผลกระทบให้ความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์น้อย จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้ตัวสาร(ข่าว) จะออกมาด้านลบ แต่ประชาชนคนทั่วไป ยังเชื่อมั่นในพระสงฆ์อยู่ในเกณฑ์มาก

จะเห็นชัดเจนว่าคนทั่วไปยังมองภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในด้านดี แม้จะยังมองเห็นเรื่องวัดนิยมและพุทธพาณิชย์เกิดขึ้นในกลุ่มพระสงฆ์ แต่ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ที่ยังคงมีความเชื่อมั่นในพระสงฆ์ แม้จะมีข่าวด้านลบของพระสงฆ์ปรากฏผ่านสื่อกระแสหลักก็ตาม แต่ผลงานวิจัยเองก็ยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า เมื่อพระสงฆ์เปิดรับสื่อแล้ว ความสามารถในการรักษาศีลจะยังคงเปี่ยมสมบูรณ์หรือจะถูกบั่นทอนลงไป ทั้งนี้ก็เพราะว่าพระสงฆ์ยังมีกำแพงของศีลธรรมอันดีกันไว้ ความทันสมัยที่มาพร้อมกับสื่อที่แฝงด้วยเนื้อหาบันเทิง แม้เริ่มที่เข้ามามีบทบาทต่อพระสงฆ์นั้น ทำแต่ก็เป็นสิ่งที่พระสงฆ์พยายามจะหลบเลี่ยงในทางตรง ฉะนั้นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียจะมีท่าทางหรือคุณลักษณะที่เฉพาะตัวของผู้ใช้สื่อในการเผยแผ่ เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การยกหัวข้อธรรมที่ชัดเจน รวมถึงความหลากหลายในด้านเนื้อหาความหลากหลายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคใหม่ โดยเฉพาะทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่ออื่น ๆ เป็นต้น

สรุป

พระสงฆ์ผู้ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้ามีหน้าที่รักษาและเผยแผ่พระศาสนาให้แก่สาธุชนทั่วไป ต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง สำหรับการเผยแผ่ ชี้นำ และสั่งสอนอบรมประชาชนนั้น ก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้รูปแบบการสื่อสารหลักพุทธธรรมคำสอนทั้งต่อหน้าและ

^{๑๓} สุจิตรา เหลือชูเกียรติ, “การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันกับการเปิดรับข่าวสารและความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน”, *ปริญญานิตเทศาตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงเนื้อหาที่จะสื่อสารที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย โดยพระสงฆ์ต้องรู้รอบและรู้จักในเรื่องหรือประเด็นที่จะถ่ายทอด เพราะถ้ามีความรอบรู้ไม่มากพอก็จะทำให้การถ่ายทอดขาดอรรถรสที่ลุ่มลึก ละเอียดอ่อน ขาดซึ่งในรสพระธรรม ด้านการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร ต้องเลือกใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับผู้รับ ต้องมีความเข้าใจในระบบสารสนเทศ เข้าใจหลักการในการใช้เครื่องมือสื่อสาร รู้ข้อควรระวังในการใช้ภาษา เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระธรรมอย่างถูกต้องเหมาะสมกับช่องทางนั้น ๆ โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันไลน์ หรือเฟสบุ๊คที่สามารถส่งผ่านได้รวดเร็ว และเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายโดยตรง ถ้ามีการผิดพลาดของข้อมูลหรือช่องทางการสื่อสารจะทำให้เกิดความเสียหายตามมาได้ เพราะพระสงฆ์ผู้ส่งข่าวสารนั้น ไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าผู้รับข่าวนั้นเป็นใคร อยู่ในสถานะหรือสถานการณ์เช่นไร มีความยินดีหรือไม่ยินดีกับการรับข้อมูลข่าวสารนั้นหรือไม่ ดังนั้น พระสงฆ์ผู้ส่งสารจะต้องระมัดระวังในการส่งข่าวสารที่ต้องถูกต้อง ชัดเจน ไม่กำกวม เพราะอาจทำให้เกิดการตีความผิดพลาดได้ เป็นดาบสองคมย้อนมาทิ่มแทงให้โทษแก่ผู้ส่งสารเสียเอง โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ผ่าน “บุคลิกภาพ” เพราะทุกครั้งที่พระสงฆ์หยิบใช้โทรศัพท์เป็นเครื่องมือสื่อสารจำต้องพึงระวัง สำรวมใจและกายพร้อมกับการมีสติอยู่เสมอ เช่น การพูดที่ไม่เสียงดังจนเกินงาม ไม่เอะอะจนเกินไป กริยาท่าทางขณะใช้โทรศัพท์นับเป็นกริยาที่พระสงฆ์ควรสำรวมระวังมิให้ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกทางกายภาพอันอาจเสียสมณสาธูปได้ รวมถึงการวางตัวที่น่าศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นทั่วไป ขณะใช้เครื่องมือสื่อสาร ฯลฯ และต้องกระทำด้วยความรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- ชุติมา สัจจานันท์. สารสนเทศ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๓๐.
- ปรีชา ข้างขวัญยืน. **ปรีชาวิทรรศน์มุมมองภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- พินิจ ลาภอนันท์และแทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่. **พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมของพระสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๗.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.
- ศิริพร ปัญญาเมธิกุล. **ภาษาในห้องสนทนาทางอินเทอร์เน็ต**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๖๔.

สมศรี จินะวงศ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย และการรักษาศีลของพระสงฆ์”. **ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๒.

สุจิตรา เหลือชูเกียรติ. “การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันกับการเปิดรับข่าวสารและความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน”. **ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อาทิตย์ หลวงละ. “การใช้เว็บไซต์เฟชบุ๊กทางอินเทอร์เน็ตของพระสงฆ์”. **ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “เฟชบุ๊ก”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://citly.me/bQJzZ> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔].

๑๐ อันดับเฟชบุ๊กของพระสงฆ์ที่มีคนกดไลค์และกดติดตามมากที่สุด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=xlr5f5qNyHM> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔].